

Археологија

Теракотните икони сведочат за високите уметнички дострели на древно-христијанската уметност.

"Виничкиот мајстор направил нешто повеќе од една цела митологија. И како археолог и како човек сум запрепастен од она што го откривме. Познато е дека досегашните откриени винички теракотни икони го 'поминаа' светот и верувајте никаде нема такви, ниту малку слични", вели археологот Цоне Крстевски, раководител

на истражувањата на "Виничко Кале".

Пишува:
Милева ЛАЗОВА

Еден од најзначајните и најпознатите археолошки локалитети во Општина Виница е локалитетот "Виничко Кале", кој денес се наоѓа на светската карта на археологијата благодарение на единствените откријта, врзани за ранохристијанската уметност во Македонија - виничките теракотни икони.

Со последните археолошки истражувања во 2008 година, кога се откриени уште теракотни икони, уште неколку бедеми, улиците... се потврди претпоставката дека "Виничко Кале" е еден капитален археолошки локалитет во Македонија.

За она што беше досега откриено и за вредноста на локалитетот "Виничко Кале" говореше раководителот на самите истражувања, Цоне Крстевски, археолог од Музеј на Македонија.

"Конечно на еден јубилеен симпозиум на МАНД за 'Виничко Кале' имавме можност да го покажеме и она што досега е откриено, но и на некој начин да дадеме отчет за новите резултати, односно за кампањата од 2008 година. Како што се знае во пошироката јавност досега прв пат Владата даде огромни средства во смисла на истражување на капитални археолошки локалитети. 'Виничко Кале' веќе си го заслужи тоа место со познатата колекција на теракотни икони", истакна Крстевски.

"Виничко Кале" прв пат е нотирано во 1952 година со едни мали рекогностичирања по долината на Брегалница од професор Грбиќ и во 1956 година. Тогаш

КАПИТАЛНИОТ АРХЕОЛОШКИ

КРАТКИОТ ХРИС НА ТЕРАКОТН

се датирани тие први податоци за таканареченото "Кале Баир", односно денес познато како "Виничко Кале".

"Во 1977 година ја имав таа чест, среќа да ме повикаат двајца тогашни ученици, кои на лице место ми покажаа некои работи за кои ниту јас не бев свесен - пет-шест фрагменти од теракотни икони, кои ги донесов во археолошкиот Музеј каде бев вработен. Постарите колеги беа фасцинирани, но во тој момент не знаевме што имаме. Во 1978 година со колегата Свонко Белдедовски требаше да ја изготвиме археолошката карта и во рамките на тој материјал ги додадов и тие фрагменти. Значи, интересот за 'Виничко Кале' всушност почна таа 1977

година, но дури во 1985 година со господинот Коста Балабамов се одлучивме да го истражуваме овој локалитет. Оттогаш е позната приказната за преубавата збирка на теракотни икони. Само сега е чудно како можевме токму таму да отвориме сонда и да налетаме на такво депо", додаде Крстевски.

ЛОКАЛИТЕТ "ВИНИЧКО КАЛЕ"

ТОЛОШКИ ЗДИВИТЕ ИКОНИ

Што е "Виничко Кале"?

"Во смисла на архитектурата тоа е едно доцноантичко утврдување од IV век до VI век. Инаку, тука може да се зборува за доцна бронза, па железно време некаде VII и VIII век пред нашата ера, V и IV век, односно класичниот период, па таканаречениот македонски период, античка Македонија, III и II век кој со последните истражувања го потврдивме, потоа имаме траги на римско живеење, односно од IV век времето пост Константин до VI век. Потоа го откривме првиот бедем кој е од IV и од V век, а другиот од VI век, каде Јустинијан оставил дебели траги. Со последните истражувања отворивме 3.300 нови простори. 'Виничко Кале' се истражува систематски од југ кон север, а го 'нападнавме' централниот дел. Што откривме? Ако не ги набројувам старите содржини, откриени се 204 метри од западниот бедем со зачувани висини од 4 метри. Седум нови кули од кои три полукружни, една квадратна, една со три појачувања - ја нареков тролисна, и една сакав да биде 'пентагон' но, за жал, испадна четириаголна. Ова ретко се случува на една страна, на еден бедем така разновидни кули. Многу улици откривме, плоштадот го додефиниравме, дуќаните...", објасни Крстевски.

Како што понатаму потенцираше Крстевски, во првата фаза "Виничко Кале" служело како фортификација, а потоа станало и место за живеење. Тука постоеле Баргала, Крупиште, а течението на Брегалница било многу значајно.

"Што се случува во тие рани векови? Христијанството се признава како религија со акт со Миланскиот едикт, но што се случува со виничките теракотни икони. Што е претставено на нив? На нив се претставени старозаветни теми, псалми... но, и нови мотиви - коњаници. Тоа укажува дека таму се случувале некои историски собитија. Виничкиот мајстор направил нешто повеќе од една цела митологија. И како археолог и како човек сум запрепастен од она што го откривме. Познато е дека досегашните откриени винички теракотни икони го 'поминаа' светот и верувајте никаде нема такви, ниту малку слични. Имав можност да видам во Минхен, но тие се со плиток релјеф. Нашите се веќе апликации, тие кажуваат некаква порака. Виничкиот мајстор на една рамна плоча сакал да го прикаже краткиот здив на тој псалм, на таа христолошка тема, на тој старозаветен чин. Археолошкиот материјал мене ми 'зборува' дека станува збор за V, VI век. Ние не ги најдовме инситу, наредени, залепени на ѕидовите. Постојат сознанија дека се правени во комплексот на градот, но недостасуваат калапите. Годинава дополнавме уште еден период во целата таа низа, што е нов податок покрај новите мотиви и икони и нормално периодот кој го бараме и го очекуваме секаде во Македонија, но Словените ги нема тука, како и на многу други места. Сепак, остануваат бројни прашања кои допрва треба да се одговорат. А кај мене останува предизвикот 'Виничко Кале'", вели Крстевски.